

1/7

Trött skicklighet

Agatha Christies senaste deckare (*After the Funeral, The Crime Club, 10 shilling sixpence*) är naturligtvis skicklig, men den tyder liksom några andra av hennes böcker på en viss avmatning. Miljöskildringen är inte så strålande längre, replikerna är tyngre. (Ett par ironiska ord om de moderna mördarhelgonen är dock förstklassiga.) Det är något trist över både mordet och dess avslöjande; mördaren hör inte, i strid med hävdvunna regler, till dem man misstänkt och släppt. Men kanske är det för grästat att klaga över Agatha; hon hör dock alltid till de säkra.

HERBERT TINGSTEN

Helvetet i Danmark och Sverige

"Man kom hem från fyra månaders resa och kunde inte känna igen sitt land. Amerika hade fått en ny president, Europaarmén vacklade, det var stormlopp mot regeringen; men allt detta syntes inte uppta sinna så mycket som en intervju där en professor hade sagt att Bibeln inte ger oss rätt att tro på ett liv efter döden". Orden föll i våras av den danske biskopen Høgsbro vid återkomsten från en tids studier i USA. Går man igenom skrifterna och tidningsartiklarna i ämnet, blir intrycket att han inte hade alldeles orätt. De frågor de gäller har väl inte sällsatt så många, men inom kretsen av troende har intresset varit glödande.

De tankar som föranlett debatten är uttalade av prästen och teologie professorn i Århus P. G. Lindhardt och har sammanförts i boken "Det evige liv". Lindhardt avvisar med förakt all tro på ett liv efter detta. Det är en hednisk föreställning, skriver han, utan stöd i kristendomens urkunder, en föreställning som är likvärdig med upplysningsmännens framstegstro och liksom den tjänstgör som ett opium för folket. Nu tar man, antyder Lindhardt, inte saken så allvarligt, men ännu är himmel och helvete viktiga inslag i den förkunnade läran, och för ej mer än femtio år sedan blev en präst avskedad därefter att han "vägrade att tro på — och vad som var värre, att predika om — de eviga helvetesstraffen". Lindhardt skriver med en bitande ironi, som inte kan göra hans kätteri mera smakliga för de troende; han tycks imitera Kierkegaard, men det finns hos honom föga av mästarens ångest och spänning och ett övermått av dennes koketteri och paradoxmakeri.

I diskussionen har en överväldigande majoritet tagit avstånd från Lindhardt. Klarast framgår detta av boken "Hvad er det evige liv?" med inlägg av sexton skribenter. Så gott som genomgående håller man inte bara på själens odödlighet, utan också på kroppens uppståndelse; motsättningarna

mellan uttolkarna är stora, men enigheten om "ett liv efter detta" i ordets vardagliga betydelse är nära nog fullständig. Problemet himmel—helvete berörs föga i denna bok, men har tagits upp av flera auktoritativa författare. Bland andra har biskoparna Høgsbro och Hoffmeyer framhävt helvetesläras betydelse. "Förtäpelsens möjlighet skall fylla oss med oro och hindra oss från att bli trygga och slöa", skriver Hoffmeyer. De protestantiska debattörerna har dock inte så klart som sina meningsfränder i Norge uttalat sig för eviga kroppsliga straff. Mest energiskt är på denna punkt den katolske biskop Suhrens inlägg: "Köttets uppståndelse innebär i och för sig en dubbel möjlighet: himmel eller helvete. Antingen förtjänar människan både till själ och kropp att få del i Herrens härlighet... eller också har hon varit djävulens redskap och får därför sitt straff."

Professor Lindhardts motståndare kan ur Bibeln och bekännelseböckerna hämta ett överväldigande bevismaterial; man får utgå från att apostlarna pratat i vädret eller idkat ett medvetet dubbelspel för att förneka allvaret och konkretionen i deras uttalanden på denna punkt. Lindhardt framhårdar emellertid. "Detta intresse för livet efter döden skall förföljas och brännmärkas med alla medel", förklarade han enligt Berlingske Tidende i en offentlig debatt i våras.

*

I Sverige synes kyrkans män utgå från att endast tystnaden i trosfrågor är obrottslig. Man är ängslig för att säga något; det är svårt att inte säga för mycket eller för litet, att inte vara för konkret eller för obestämd, att tillfredsställa på en gång det egna samvetet, de enfaldigt troende och de mera grätna. Därför lär det trots allt vara lättare att framlocka sanningen om skrivmaskinen ur biskop Helander än att få besked om de yttersta tingen av det svenska prästerskapet. Ordet dogm har en dålig klang, trots att det helt enkelt betyder vad man sagt sig tro på. Mest populära är de uttalanden som med mystiska och poetiska vändningar förenar en total brist på precision — det är ett slags tystnad i ord, en omständig tomhet.

3/7

Goda exempel härpå gavs i den rundfråga om helvetestron som Dagens Nyheter ställde för ett par år sedan. I den mån något låter sig utläsa ur svaren var de ofantligt divergerande. På några håll kom man från hela saken genom ordlekar eller ödmjuk ovisshet; sålunda förklarade en av de tillfrågade att fördömelse var detsamma som synd — inte ett straff för synden — och en annan att det vore orätt att söka spekulera om dessa ting. Andra antydde att helvetet närmast var ett

själstillstånd på jorden, inte en placering efter döden. Det fanns emellertid många som höll fast vid beaktelsen, visserligen under betonande av att Bibelns sjöar av eld och svavel måste fattas bildligt; det var fråga om något "ännu mycket finare och ännu mycket hemskare", som en av kyrkans mest kända yngre apologeter, kyrkoherde Borgenstierna, uttryckte det. Alla biskopar utom en — biskop Ysander, som svarade att han inte visste hur det förhöll sig — var tysta och bekräftade sålunda den gamla erfarenheten att fruktan för att meddela trons hemligheter stiger med den andligt-sociala positionen. Att den eviga frälsningen och den eviga fördömsen är kvar i den mera anonyma förkunnelsen — predikstolarnas, bönenötenas och de enskilda yrkesmässiga samtalen — är no-

toriskt. Ett roande exempel kom i våras i Oscars församlingsblad, där pastor Laring talade om hur meningslöst det vore att vara god utan risk för förtäpelse; han dröjde med ironi vid tanken på en bokhållare, som skulle vara hederlig utan fruktan för revision och straff. "Vad tjänar då allting till? Då kan man ju radera och ändra hur som helst." Denna tankegång, som ingen präst opponerade sig mot, är säkerligen den ordinära och populära, även om få präster med så frisk aptit biter huvudet av skammen som den nitiske själasörjaren i Oscars. Efter denna orientering över helvetesdebatten i de nordiska länderna är det skäl att något närmare ta upp själva helvetesläran; inom stora folkgrupper är den i varje fall ett brännande problem.

Labours "utmaning"

Det brittiska arbetarpartiets senaste deklaration betecknas som en "utmaning" till England (challenge to Britain), men intrycket blir att den något sensationella titeln är till för att överskylla programmets kompromissbetonade och relativt moderata karaktär. På en rad punkter nöjer man sig liksom i de flesta program med allmänna löften om att man skall åstadkomma förbättringar: den industriella produktionen skall höjas, exporten skall ökas, pundet skall stärkas. Det talas rent av om att produktionen av födoämnen skall stegras med en tredjedel under fem år och att kapital skall ställas till förfogande på billiga villkor. I socialiseringsfrågan är man mindre klar än före 1951 års val, vilket inte vill säga så litet. Den avsocialisering som regeringen Churchill bedrivit i fråga om stål och transport skall vridas tillbaka, det är en självfallen sak. Men i övrigt, när det gäller den kemiska industrin, maskinindustrin, flygindustrin och andra ting, förklaras tämligen vagt att man skall överföra i "offentlig" ägo i den mån så befinnes lämpligt. Programmet svarar alltså knappast mot de ingående och delvis radikala förslag som under det senaste året framförts av skilda socialistiska teoretiker, framför allt i New Fabian Essays. Kompromisskaraktären framgår bland annat av den principiella motiveringen i socialiseringsfrågan: "Ehuru de allmänna skälen för socialisering är starka, verkar vi för närvarande endast för socialisering av de industrier där det omedelbara nationella behovet är av överväldigande styrka." Det är typiskt att man inom arbetarpartiets båda flyglar yppat missnöje med kompromissen. Inom Bevangruppen sägs att socialiseringskravet skulle ha drivits längre, medan man på den andra kanten är orolig för att man gått för långt. Programmet berör knappast utrikesfrågorna, och enligt offentliga förklaringar har det definitiva ställningstagandet till dem uppskjutits. Här är kanske motsättningarna inom partiet ännu större. I senaste häftet av The Spectator kritiserar en av partiets främsta utrikesexperter, Denis Healey, Churchillregeringen för att den icke visat tillräckligt intresse för tankarna

på en Atlantunion och en konsolidering av den europeiska gemenskapen; den avlidne utrikesministern Bevin framställs gentemot Churchill som bärare av tanken på en mera intensiv samverkan med både Amerika och Västeuropa. Inom Bevangruppen är däremot den kritiska inställningen till Amerika förhårsakande, och det talas i allmänna ordalag om en begränsning av samarbetet. Konflikterna inom arbetarpartiet både i inrikespolitik och i utrikespolitik söker man uppenbarligen att undanskymma genom programmatiska uttalanden som genom sin otydlighet kan tillfredsställa alla. Dessa konflikter är emellertid med säkerhet av sådan betydelse att arbetarpartiet med oro tänker på nästa val — en oro som starkt stimuleras av nederlagen vid de båda senaste fyllnadsvalen.